

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

Megjelenik a szorgalmi időben minden szombaton.	Szerkesztő és laptulajdonos: Dr. KOMLÓSSY FERENCZ.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: BUDAPEST
Előfizetési ár: Egész évre 4 frt Fél évre ..2 frt	Főmunkatárs: Zelliger Vilmos.	VI., Éresek-utca 2. szám.

TARTALOM: Hulló gondolatok. (I. 1868. XXXVIII. t.-cz. — II. Képzőintézeteink.) Nemo. — A tanítói állás különböző korszakai. Bielek Károly. — Tárca: A vidéki rokon. Cenner Lajos. — Irodalom és művészet. — Vegyesek. — Hirdetések.

Hulló gondolatok.

I. 1868. XXXVIII. t.-cz. — II. Képzőintézeteink.

A tavasz aranyos sugara beköszöntött az ablakon: »jó reggelt!« kívánva a mesternek, ki gondolataiban elmerülve keresi a boldogító utatmódot, mely talpra állítaná azt a magyar kath. tanítói kart, mely számbeli arányának zömével imponálni tud, de szétforgácsolva, valljuk meg őszintén, a tanügyi élet versenyén az önképzés, az önségély terein még mindig a nembánomság, a nemtörődomség édes (???) árnyékában pihen; ha tesz is valamit, az édes-kevés arra, hogy úgy tűnjék fel, mint azt a szó legnemesebb, legszorosabb értelmében véve a kath. néptanító, kath. népnevelő szép nevezete tőle joggal megvárja.

Miben rejlik ennek oka? Ez gondolataimnak tárgya. Az alábbiakban egyenkint reá fogok mutatni, kérve becses olvasóim leköttött figyelmét.

Végig tekintve a vonalon, egyik legnagyobb okául azt tartom, hogy a szorosán vett tanítóvezéregyének a zöm tisztességes nagy táborában aránytalan nagy számban hiányoznak. Egy-kettő kivételével, ezek is jobbára elméleti emberek, kik gyönyörű tehetségöket bü-bájos irányban ragyogtatják, de elméletükkel a cselekvés, a tett terére nem lépnek. Megelégszenek azzal, ha munkától kifáradt lelkünk, a kedély gyógyvizében ujjászűltve gyönyörködik az alapnevelészet elméletek vonzó előadásain. A többiek, mintha megvolnának egymással hasonolva, véleményben szétágazó külömbiséggel akarják a szent ügyet szolgálni, mely pedig nem tűr ellentétes véleménykülönbségeket. Ez az oka azután, hogy daczára egyes közharcosok folytonosan meg-megújuló felkiáltásainak, az éber figyelmeiről tanuskodó s veszélyt jelző feljajdulásainak, vezéreink csaknem védtelen utat hagynak hátra ellenfeleinknek. Uraim ez tény! Pedig ha ellenfeleink védtelen utainkon törnek be táborunkba, a győzelem biztosan az övéké s nekünk ugyancsak pirulva kell bemennünk hazánk ezredéves emléknappjaiba, magunkon hordva a vereség szegényítő bélyegét.

Tessék csak egy kissé figyelmesebben széttekinteni védtelen utainkon.

I. Első stratégiai főutvonal az 1868-ik évi XXXVIII. törvényczikék összes reánk vonatkozó sérelmes intézkedései, melyeknek kiegészítésére fog szolgálni az ez évben már benyújtott törvényjavaslat, melynek a 11-ik §. c) és d) pontja, nemkülönben a 12. és 13. egész §-ai által a kath. tanítói kar eddig élvezett függetlensége van megtámadva. Ötven frt segélyezéssel az állam hatalmi közegeinek háromszáz forintos rabjaivá akarnak bennünket tenni, hogy később csak ott lehessünk katolikusok, kath. népnevelők, hol a népnevelők igazi marttyrok. Holott tudvalevő az állam bölcselői fogalma: a szabadság, a függetlenség terrena, melyen belől a hatalmi közegeknek törvényt alkotni igen, de a szabadságot és függetlenséget egyéni nézetek céljának elérésére elvenni nem szabad. Mint kath. magyar állampolgár csak egyházamnak alapvető tanain tudok államomnak, illetve hazámnak olyan magyart nevelni, ki szeretettől áthatva csókolja meg szentelt hantjait, de mint állami közegek szubordinált tagja soha... soha. Tartsanak rajongónak, de jegyezzék meg, a rajongó szeretet volt társa a Golgothán megfeszített Üdvözítőnek is, midőn a templom átellenében állván könnyezett hazája sorsa felett.

Ezen az úton kellene a kath. tanítói karnak bizonyítani dr. Gyürky úr szavait, hogy tanítók vagyunk, kik át és át vannak hatva a vallásérkölesi nevelés szükségének érzetétől, tudatában vannak ama veszélyeknek, melyek ennek elhanyagolásával a nevelésükre bizott népet fenyegetik; de hithű harczosai is kívánunk lenni az egyház jogainak.

Senki sem örült volna jobban a tanítók megélhetését biztosító törvényjavaslatnak, mint szegény magam, de mint kulturpolitikai államosító eszköz felett sem botránkozott meg jobban valaki, mint én, mert az egész törvényjavaslat így nem egyéb, mint vásári alku, illetve kötés-tárgy.

A hazaárulót még a bársony-székéből is ki lehet verni, nem hogy egy szegény tanítót. Erre vannak ezer éves törvényeink, minek tehát a hitvallásos

iskolák tanítóira különleges hatalmi beavatkozás törvényeit hozni; tán bizony hogy mindig feje felett lógjon Damokles kardja e felirattal: »törvényen alapuló államosítási (de ki nem nyilatkozott) kifogás«. Hozzá még ma, midőn az állam fogalma egyszersmint az uralkodó kormány fogalmát is jelenti. Nem megtámadása ez szabadságunknak és függetlenségünknek?

Vagy azt hiszik, ez a rendezetlen fegyelmi ügyek lebonyolítására szolgál. Ha nincsenek fegyelmi ügyeink törvényesen rendezve, arra a törvény megalkotását sürgetni kell, de nem ám egy egészen más értelmű — intenciójú törvénybe fektetni.

Nem is szólva arról, hogy az egész törvényjavaslat így a hogy van legkevésbé sem felel meg a békeséges együttes nagy nemzeti aspirációknak, mert a különböző felekezetek és az állam közé konkolyt hint, a konkoly pedig tudvalegőleg mérges dudva. S most kérdem, tettünk-e a törvényjavaslat kelte és benyújtása után valamit? Semmit. Sőt fájdalom, tán közülünk többen a kórpótlék ezimén lépre mentek, illetve hallgatásukkal beleegyezésüket nyilvánították.

Végre ha valami, úgy a törvényjavaslat fentidézett §-ai bizonyítják be az Istenben boldogult kalocsai érsek ama aggódó nyilatkozatát: ennek a törvénynek vannak olyan nyilai, melyeket a vallás erkölcsi nevelés ellen lövelvén, azt majdnem végkép meg is ölik. Ismételve kell tehát megjegyeznünk dr. Gyürky úr ama nagy jelentőségű irányzásait: első sorban tárgyalás alá kellene venni azt a törvényt, (hozzáadhatjuk: s a most

újabbban azt kiigazító (?) törvényjavaslatot), hogy kifejezést adjon tiltakozásának ama szellem ellen, mely a törvénynek azt az intézkedéseit létrehozta, hogy helytelenítse, *pedagógiai* szempontokból is léveseknek nyilvánítsa ki ezeket az intézményeket, melyek ennek a törvénynek alapján keletkeztek. Legújabbban pedig merész fordulattal az új törvényjavaslat három § ával, be is tetőztek. Tehát ezen stratégiai főútvonalat kellene első sorban is megvédeni, mert ha azt nem eszelekeszszük, nem sok idő kell hozzá és összes hitvallásos iskoláink az állam rendelkező hatalma alá kerülnek. Ez így mély sebet ejt az egyház két ezredéves szervezeti jogán, hol tényleg egyik vagy másik országban mint államvallás szerepelt, vagy szerepel; példa reá Francia- és Olaszország. Hát nálunk Magyarországon, hol a kath. vallás megszünt államvallás lenni, hol az alkotó erőt hamis teoriák után egy rangba helyezték a többi viszályokból keletkezett felekezetekkel, vagy mint legújabb kilátásba van helyezve egyenrangusítottak a hivatalosan izraelitának nevezett zsidó vallással.

Nekem őszintén megvallva, az 1868-ik évi XXXVIII-ik törvény, valamint a most benyújtott törvényjavaslat reánk alkalmazott intézkedése nem tetszik, mert a helyett, hogy mint törvény megyugtatóná, ellenkezőleg nyugtalanságot szerez ama nagy feladat teljesítésére nézve, mely kell, hogy minden kath. magyar szívét nemzetéért dobogtassa.

Nem hiszitek, kik gondterhelt fejeteket csóváljátok?! Majd meglátjuk következményeit!

II. Elhanyagolt második hadászati útvonalunk

TÁRCZA.

A vidéki rokon.

— Nincs borzasztóbb ember a világon, mint egy vidéki rokon! Ezekkel a szavakkal rontott be hozzám a multkor egy harmadfoku kollegám Azsal kinalást sem várva, leült, egyet fújt, egyet sohajtott, kettőt hngtetett, kettőt köhentett s a világ legelkeseredettebb hangján rákezde a panaszkodást, megfelelő gesztusok kíséretében.

— Mikor először olvastam az ujságban, hogy a koronázás jubileumát fényesen megüljük, mindjárt tudtam, hogy a »megüljük« között ott lesz az én Lapos Miska komám is, aki gazdász Teremburán. Nem is csalódtam. Mihelyt kitézték a programot a bandériummal, kivilágítással és népünneppel, már megjött a levél — ajánlva, nehogy valamikép elvesszen vagy letagadhassam — hogy az én kedves Miska bátyámban feltámadt a rokoni indulat és csupa barátságból és rokoni szeretetből feljön Budapestre néhány napra. És ha már itt lesz, hát ugy mellékesen megnézné a bandériumot is, meg a többi micsodát. Nem alkalmatlankodnék nálam, de fél, hogy megharagszom, ha máshová száll, hát majd csak nálam telepszik meg.

Oly elegiko - szatiriko - pathetiko - tragikomikus hangon beszélt és oly hatrét gyűrt ábrázatot vágott hozzá, hogy kénytelen voltam elmosolyodni.

— Te mosolyogsz. Könnyű neked, neked nincs vidéki rokonod. Te el sem tudod képzelni, mi az, egy vidéki rokont a nyakába venni három napra. És még hozzá olyan három napra, amilyen a június 7., 8. és 9-ike lesz. Hogy össze kell szorulnom a szállásomon, ami ugy is kicsi, az még hagyján. Hogy háromszor annyit eszik egymaga, mint az egész familiánk, az még megjárja. De az mégis iszonyu, amibe azonkívül fog kerülni. Én vegyek neki tribün-jegyet a legjobb helyen, vagy éppen ablakot béreljek a bevonuláshoz az Andrássy-úton, ami éppen annyiba kerül, mint egy évi fizetésem. Aztán kocsit fogadjak majd a kivilágításhoz, negyven forintért egy estére. És vigyem őt Szikszayba ebédre, Reutterhez vacsorára, én, aki máskor szafaládét ebédek és pirított kenyéret vacsorálok. De még ez mind nem elég. Mászkaljak vele végig a városon, megálljak minden kirakat előtt, magyarázok mindennapos dolgokat és kontrázzak bámuló kifakadásaihoz — ez irtóztató!

Örültem, hogy megpihent egy kicsit. Már megelégettem a szegény vidékiek ócsárlását és magamban áldottam az Istent, hogy nem vagyok vidéki; most engem is szidnának a pestiek. Másra akartam terelni a beszédet, de ő még nem fogyott ki.

— Ugy-e most hallgatsz? (Persze hogy hallgatok, mikor szóhoz sem jutok.) Ugy-e belátod, hogy nincs borzasztóbb ember, mint egy vidéki rokon. Boldog te, aki nem kapsz Teremburáról

képzőintézetünk jelenlegi állapota. Sokkal, hej be sokkal hivattabb férfiú emelte fel szavát képzőintézetünk jelenlegi állapota felett, hogy sem én mint egyszerű falusi tanító hivattabbnak tartanám magamat elébe vágni. Ámde hulló gondolataim között megfog ő is bocsátani, ha eseményeink sorompójához közeledvén, ha mást nem, hát a sorompót veszem magam szemüvegén át jobban (nem nálánál jobban) szemügyre.

Egy hadseregnek önfeláldozó s fáradságot nem kímélő képessége mindig a vezénylettel megbízott tisztek önfeláldozó elemétől, s az ügyért odaadó kötelemteljesítéstől függ. Az ily tisztek képzése oly egyének által tétetik lehetővé, kik első sorban az egyház és hazá iránti szeretet melegítő érzelmeitől elárasztva léptek tisztképző hivatásuk magaslátára; másodsorban, ha alkalom és mód nyújtatik nekik a hadászati elméletet növendékeikkel vezérletök alatt a gyakorlati téren érvényesíteni. Ez megdönthetlen érv.

E cselekvési téren az irányt mutató szövétnek a géniusz.

Az egyház géniusza Jézus, kinek lábainál pajzsára támaszkodva ül Hunnia.

Mi kath. magyarok szivig-veséig gyökeredzett tudatában vagyunk annak, hogy nemzetünknek csak úgy biztosíthatunk ezredékekre kiható alapot, ha törhellen hűséggel viseltető népet nevelünk az egyház géniuszának, Jézusnak és szent tanának nyomán.

Nem, nem lehet az igaz magyar, valamint nem is az, ki nemzeti géniuszát nem az egyház Géniuszában leli fel. Birjon a lángész magasra törő

sasszárnyainak tulajdonaival, annak hiányában csapodár; őt mindig az önzés s nem a szűz-tiszta honszeretet fogja vezetni tetteiben. Az önző bármennyit cselekedjék jót külsőleg, az ember, a hazá s a társadalom iránti szeretet mezébe burkolva, ott, hol kenyértörésre kerül a dolog, önmagának lesz rabjává. Nemes cselekedetre képtelenné válik, megszűnt cselekvése azzá lenni, mi a jellemeket az önfeláldozás ragyogó zománczával vonja be, holott az önzetlen, ki az ember, a hazá, a társadalom iránti szeretet fakadó bimbóját az egyház Géniuszának tanából szerezte, munkássága, tette, cselekvése birni fogja azt a zománczot, mely a jellemek glóriája, mert ott, hol a szent ügy egyedül, védtelen áll, kenyértörésre kerülvén a sor, védőnek szegődik, védelmezésében az igazat hirdelve fogja magát feláldozni s ha kell, érte vérét ontva, lelkét Teremtőjének visszaadni.

Ez utóbbit illeti a babér, az elismerés, az utóbbit a jutalmak koronája, az üdvözülés.

Ha egy hadseregnek ily önfeláldozó tisztjei vannak, ott maga a hadsereg is ilyen. Ily hadsereggel szemben pedig törjön reá a pokol ezer hamis á'lambölesletének nyila: megverekedni igen, de győzelmet felette kivívni soha sem fog.

Már pedig, ha van kitarítást, békétürést, az odaadásig buzgó, ugymondjam önfeláldozást szigoruan követő pályatiszti hivatás, ugy az nem más, mint a tanítói, különösen a kath tanítói pálya az ő népnevelői tiszt hivatásával. Mondanom sem kell, az államok egymással vetélkedve, a terv és célirányos nevelés és képzés terén, rengeteg ösz-

leveleket. Hm, hm, hej-hajh! báresak már túl lennék azon a jubileumon.

A harmadfoku kolléga elment, de azontúl mindennap hallanom kellett végtelen panaszkodásait. Remegve olvasta naponta az ujságokat, hogy mi-féle új dolgokat vettek föl a programmba.

— Díszelőadás mindahárom színházban. Istenem, Istenem! oda is vegyek jegyeket.

— Kerékpár-verseny. Talán még biciklit is szerzek neki!

— Fogadás az udvarnál. Csak nem akarja, hogy még oda is elvigyem.

— Külön vonatok. Jaj, még pénzt is adjak neki a hazautazásra.

Elérkezett a jubileum és megérkezett a harmadfoku kolléga vidéki rokona, Lapos Miska, a teremburai gazdász. Az egész jubilaris idő alatt nem láttam a kollégát, de őszintén megvallva, már vártam őt. Ha már előre oly keserves képeket vágtott, milyen lehet most az ábrázatja. Hát még a panaszai hány rőfösek lesznek!

Tegnap reggel csakugyan itt volt. Egészen ki volt kelve magából. Csak ugy taszitotta be az ajtót s lelkendezve kiállott.

— Barátom, nincs aranyosabb ember a világn, mint egy vidéki rokon!

Szemei csillogtak, arca ragyogott a meglepődéstől s az öröm izgatottságában két kezével rázta kezemet.

Nem értettem a dolgot. Meg is látszatott rajtam a csodálkozás, mert a kolléga — föl-alá járva a szobában — mindjárt hozzáfogott a magyarázathoz.

— Barátom, te nem tudod, mi az a vidéki rokon. Boldogtalan te, neked nincs vidéki rokonod és nem kapsz leveleket Teremburáról.

— ? ?

— Egy vidéki rokon egy fővárosi harmadfoku tanítónak valóságos drágasági pótlék. Az én kedves Miska bátyám itt volt és végig cipelt engem az összes látni valókon, népünepen, kivilágításon, kocsin! láttam a banderiumot a tribünről, voltam a díszelőadásokon, ebédeltem Szikszaynál, vacsoráltam Reutternél — jaj, de pompás ember az én Miska bátyám!

— Hisz éppen attól féltél, amiről most olyan örömmel beszéled, hogy ott voltál.

— Igen ám, de a Miska bátyám fizetett mindent, utolsó krajczárig. Még a házmesternek is ő adta a hatost. Azonfelül itt hagyott néhány nagy bankót, hogy majd vigyem le hozzá a nyáron a familiámat. Oh de boldog az akinek van vidéki rokona.

— Amint vesszük, feleltem A harmadfoku kolléga hazament, én pedig megjegyeztem magamnak, hogy vannak vidéki rokonok, akik a pestieket boldogtalanokká teszik, és vannak vidéki rokonok, akik a fővárosiakat boldogokká teszik. Sőt néha a kettő egy és ugyanazon személy. *Cenner Lajos.*

szeget áldoznak fel, hogy minél képzetesebb és katonai szellemben nevelt tisztát állítsanak a hadsereg élére; valjuk meg őszintén, vajjon ugyan-e ez nálunk katolikusoknál?

A tervszerűség ugyan úgy a hogy megvan, de a célirányosság megvan-e, az nagyon sok kérdő pontot igényel, melyre a felelet összesége tagadást jelez.

S az áldozat? Azt hiszem, ha ez megvolna, megszűnnék a másik is.

De ugyan — kérdik — miben találom én a célirányosságot? Hát kérem magában a célban s ezzel mindjárt tisztába vagyunk, ha a fenti összehasonlítást mérlegeljük. Valamint a hadseregnél a leendő tisztikar folytonos felügyelet alatt van s így a lélek és jellem idomítása az internatus útján történik, ép úgy egyedül célirányosnak tartom a képzőintézeti növendékeknek is a folytonos felügyelet alatt leendő nevelését és képzését.

Nekem ideálom, hogy az ifju tanító-generáció mint levita hagyja el az intézetet s tagadom, hogy a cél másféleképpen is el lehessen érni. Aki ismeri erősen romlott állapotát a mai társadalomnak, aki ismeri azt az ezernyi bűnre csábító alkalmat, aki ismeri korunk felüleletes nevelészetit irányát, aki ismeri azokat a légnemeket, melyek korunk levegőjében oly pusztító, lélekölő ragályt terjesztenek szét: lehetetlen be nem látnia, ha valamikor, ugy most van szükség az internatusi képzésre és nevelésre.

Senki sem látja azt a végtelen ellenmondást saját cselekedeteinkben: *figyelmét mindig a gyermekre irányító tanítót képezzük s neveljük, s mi magunk nem tesszük azt azzal, ki mint gyermek lép át a paedagogium küszöbét.*

Szárnyra eresztett gyermeket tömünk elmélettel, de magával a gyermekkel ugyszólván csak addig törődünk, míg az iskola falai között van. Hogyan lesz ebből hivatását átérző tanító, plane kath. tanító. Egyszer itt ne képezzenek kivételt, kivétel mindig volt, de mint egyes emberek rossz cselekedeteért nem lehet elítélni a többit, ép úgy egyesek kiváló erényeiért sem szabad magasztalni a többit. Valamint a jók között akad gonosz, azonképpen a gonoszok között lehet egy vagy két jó is. A kath. egyház és intézménye a szeminarium, ki meri ennek világra ható nevelői nagyszerűségét kétségbe vonni? Nemde senki, miért tehát a huzavona, végre valahára felállítani az összes tanítóképző-intézeteket internatussal összekötve. Sok áldozatot igényel? Az áldozat meghozza a magagyümölcsét a jövőben, különösen ha arra gondolunk, hogy a tanító napjainkban oly kulturpolitikai faktor, kiért az állam az egyházzal folyton jogviszályban van.

Nemo.

(Folytatása következik.)

A tanítói állás különböző korszakai.

Minden állásnak, hivatásnak van saját különleges története. Az emberiség összes állásaiból mindegyik átélte, a világ örvényében, saját fejlődésének különféle szakait és pedig kedvezőleg vagy kedvezőtlenül.

Minden időszak szült hires férfiakat, minden egyes állás, hivatás büszkélkedik az ő saját nagyjával, akik szellemükkel, állásuk más tagjai közül kimagaslottak és hivatásuk fejlődésén, emelkedésén lankadatlanul dolgoztak és fáradoztak; a hálás utókor ismeri érdemeiket, dacára annak, hogy az emberiség ezen jötevőinek nevei nem is tűndökölnének a dicsőség csarnokában.

Bizonyos időszakok az emberiség némely állásainak oly bőven kedveztek, hogy viszonylagosan rövid idő alatt szellemileg úgy mint anyagilag nagyon is felülemelkedtek, dicsőségre, hatalomra vergődtek; viszont azonban sok állás, kezdetétől fogva, a viszonyok és körülmények kedvezőtlenével folytonosan küzdeni kénytelen és a számtalan akadály miatt a szellemi és anyagi jólét fokára nem emelkedhetik.

Ehhez az utolsóhoz tartozik, sajnos! a tanítói állás is. Azóta, a mióta állásnak tekintetik, egy időszakban — amelyet átdolgoznia kellett — sem juthatott legalább is egy szerencsés pillanathoz, mely jobb helyzetet, avagy csak türethetőbb jövőt biztosított volna neki.

A Fortuna még soha se fordította mosolygó arcát a tanítói állás felé; neki még nem kedvezett a szerencse, hogy történetében följegyezhetne valami időszaki fordulatot, a melynek segítségével szellemileg és anyagilag fölemelkedhetett volna.

A tanítói állás iránt senki se érdeklődött, csak az, a kinek törvényes joga volt fölülte uralkodni és neki parancsolni. Az összes iskolai törvények nem engedtek a tanítónak szabadabb mozgást, mint a kis gyermek úgy vezetették; az ő méltóbb állásáról senki se gondoskodott. A tanítói állással és a népoktatással oly mostohán bántak, mint egy más állással sem; a tanító folytonosan inség és nélkülözések között élt.

A tanítói állás nyomorúságos anyagi helyzeténél fogva, nem lehetett azért a pár garasért, melyet évi fizetés címén, sokszor nagy ügygyel-bajjal, különféle kezek és forrásokból kapott, valami magasabb kiképzést a tanítótól követelni. A tanító, hogy mindennapi, legszükségesebb szükségleteit valahogyan fedezze, kénytelen volt egyházfíságot és különféle más, a tanítói álláshoz nem méltó szolgáltatásokat vállalni.

Jelenleg sincs ez máskülönben! A jelen, a hogy mondják, felvilágosult korban, az általános haladás korszakában, a népiskolai tanítók ugyan nagyobb előképzettségben, műveltségben részesülnek; hanem a mindennapi kenyérnek a mellékes, különféle nevű foglalkozások által való megszerzése még eltávolítva nincsen, mert az iskola sajnos, minálunk még nem képes a tanító életét biztosítani. Mert az összes népiskolai törvények, a régi idők-től kezdve egészen a mai korig, nélkülözik azon

megkivánt tulajdonságokat, a melyek képesek volnának a tanítót anyagilag kellőképp lábára állítani és a népoktatást a tengődésből kiszabadítani.

A jelen korban ugyan már nem lehet oly gyakran látni a tanítókat a koreszmákban muzsikálni és a fiatalságot mulattatni, bár most is előfordul, hanem mit ér az, ha a tanító még mindig *kénytelen* mellékes foglalkozásokkal: földműveléssel, marhatenyéztéssel, gabona-, fa-, marha-kereskedéssel, ügynökséggel, irodai munkával, privát órákra való szaladgálással, egyházi teendőkkal stb. bajlódni, ha nem akar családjával együtt, nagy inséget szenvedni. És az mind nagy hátrányra van a népiskolai tanításnak és nevelésnek. Mert akármi legyen is az a mellékfoglalkozás, ha az függő egy másik személytől, aki talán sokkal alantabb műveltségi fokon és rangon áll a tanítónál, ugy nem lehet azt a tanítói álláshoz méltónak tekinteni, mert az által nagyon szenved az iskolai tanítás és a tanító tekintélye.

Hanem hát mit is tehetünk mást a mi anyagilag nyomoruságos és inséges állásunknál?! Még szívünkben örvendünk, hogy akad egy-egy privát óra, egy kis kopirozás ügyvédi és jegyzői kancelláriákban, mert máskülönben a legnagyobb nyomornak tennők ki életünket. Mely más tekintélyesebb állásnál lehet hasonlót találni?! Szent igaz ez, s még sem akarják azt az intéző körök elhinni és beismerni!

A tanítói állás még nincsen kifejlődve, nincsen szervezve, önállósítva, mert nagyon is függ más, különféle állásoktól és tényezőktől. Mi tanítók most igazán úgy vagyunk, hogy nem tudjuk, kihez tartozunk tulajdonképen. Helyzetünk hasonlít Mahomed koporsójához, mely lóg a levegőben!

Az egyházi hatóság azt mondja: »Hozzánk tartoztok«! a világi hatóságok egész legiója meg: »Mi vagyunk a ti uratok, nekünk kell engedelmeskednetek!« És mi szépen engedelmeskedünk mind a kettőnek. Hanem lehet-e két urnak jól szolgálni és az egyiktől sem a megérdemelt jutalmat kapni?!

Valamikor a felekezeti tanítóknak — mert mások nem voltak — az egyházi hatóság volt mindene, most azonban a különféle hatóságoknak, felügyelő közegeknek majdnem száma sincsen és — a mi legrosszabb — ha az egyiknek kedvére tesz az ember, a másiknak haragját, megvetését vonja fájós fejére. Hiába, két urnak szolgálni nem lehet! Azért működésünk hajocskája folytonosan Scilla és Charibdis közt hánykolódik.

Törvény, parancs, követelés és felügyeletből, mind a két oldalról meglehetősen nagy a porezió, de hogy valamelyik hatóság állásunkat, helyzetünket a várva-várt és a megkivántató állapotba hozni *komolyan* igyekeznék, arról még mostanáig szó sincs!

E tekintetben már az egyik hatóság a másikat előtérbe tolja, mondván: »Az nem tartozik hozzám, tessék »oda« fordulni!« És a sok fordulástól már szédül a fejünk. Azok a jó urak bizonyosan úgy vélekednek, elég ha felügyelünk s parancsolunk, a többiről azután az Uristen jósága gondoskodik.

Bizony addig, míg a tanítói állás el nem éri a kellő és megkivántató helyzetet, addig a népis-

kolai tanügy fejlődéséről, virágzásáról, jó állapotáról hiába fogunk szólni, dicsekedni; azt az ujságokban magasztalni s az által a világot ámitani.

Mit ér az, ha a tanítói hivatás magasztosságáról, nagy kihatásáról, hódító erejéről stb.-ről minduntalan a tanítói egyesületekben úgy, mint az országgyűlésen és az ujságokban és egyéb alkalmakkor dicsőhimnuszokat zengedezünk, mikor az a fenséges magasztos állás nem nyújtja a mindennapi kenyeret! Hiába magasztalnak, lelkesítenek minket nagyuri, fölkezt, tekintélyes ajkak gyöngyörű, mézes szavakkal, mély bölcseséggel és okossággal telt beszédekkel: az mind nem segít nyomoruságos helyzetünkön, inségünket meg nem szünteti, lelkünket lelkesedésre, buzgóságra, odaadásra, önmegtartóadásra és fáradhatlan munkálkodásra föl nem hevíti, mert üres zseb és üres gyomor mindennek a legnagyobb akadályoztatója, hátráltatója és marasztaltatója. Ez természeti igazság, mely alól nagyon kevés a kivétel.

Ilyen nyomoruságos állapotban létezik a tanítói állás kezdetétől fogva; az a kevés csekély itt-ott keresztülvitt javítás, foltozás nem sokat nyom a latban.

Nyomozván és megfontolván a népiskolai tanügy történetét kezdetétől fogva egészen a mai korig, nem lehet kiolvasni és bebizonyítani, hogy azon intéző körök, hatóságok, a melyeknek a népoktatásra joguk és befolyásuk volt, komolyan arra törekedtek volna, hogy a tanítói állás és ezzel a népoktatásügy is felemelkedjék, mert máskülönben okvetlenül jobb jólétnek örvidenénk. Ezt a történelemben hiába keressük, és ahogy látszik, az minálunk Magyarországon még sokáig is úgy fog maradni.

Kutassuk át tehát a népoktatásügy összes történetét, örvidendeztetőt ott mit sem találunk, egyik jeremiáda követi a másikat. Mindenütt tekint reánk a kedvezőtlen körülmények és viszonyok borus arca. Akaratlanul jut az olvasó emlékezetébe azon régi római közmondás: »Quem dii odere...« Hanem, ha ezt a rómaiak az akkori időben az összes tanítóságra vonatkoztatták, ugy nekünk azon értelemben kell azt kijavítanunk, hogy: kit az Istenek megvetnek, *népiskolai tanítóvá* teszik, mert a közép és más szakmabeli iskolák tanítósa már is meglehetősen, néhol fényes helyzetnek is örvid. Ha, ahogy véljük, a mi sajnálatraméltó helyzetünk a nemzet összes osztályai előtt ismeretes, ugy igazán fel nem foghatjuk, hogy az egyház, az állam és az egész társadalom arra egykedvűen tekintenek, mikép a fiatalság oktatói és nevelői inség és nélkülözések alatt nyugösködnek.

Erre a jó urak azt válaszolják: »Mi azt mind elhisszük, hanem: nincs pénz!«

Kopott és a valóságnak meg nem felelő felelet, illetve elütés. Ha más állásokra — és pedig nagyon soknál fényesen és bőkezűleg — telik, miért nem telik éppen a tanítókra?

Hja, a szegény nép már nem bírja! Majdnem igaz; hanem miért nem fizetnek a népiskolák kiadásaira nagy urak, földbirtokosok és más jómódu pénzes emberek? Ezen szerencsések e tehertől

szépecskén föl vannak mentve, önmaguktól nem fizetnek és senki sincs, aki őket a fizetésre kényszeríthetné.

Ismerek községeket, hol a községbeli »nagyságos« vagy »méltóságos« földesúr vagy földesurak, a helybeli iskola kiadásainak fedezésére, vagy a tanító fizetésére egy árva krajczárral sem járul, vagy járulnak hozzá, pedig a községnek nagyobb részét bírja, vagy bírják. A szegény tanító nem is mer ilyenek ellen föllépni, mert bizonyára ő huzná a rövidebbet, inkább ott hagyja követelését, mint-hogy a »nagyságos« úr haragját és boszúját magára vonja. Ilyen nagy urak azon kibúvóval élnek, hogy ők »más« iskolára fizetnek. Pedig dehogy! Jól tudjuk mi azt!

Itt van tehát a legfőbb hiba, hogy mindent csak arra a szegény, kiszípolyozott népre tolunk. A gazdag nagy urakat is kellene az iskola-adó fizetésére szorítani. Kéz kezet mos! Ez elv életbe léptetése nélkül a népiskolai ügy anyagi kérdése lesz megoldva.

Valamikor a tanítói hivatáshoz megkívántató előkészületek, az előtanulmányokon kívül 6 hétig, később három, hat, kilenc hónapig tartottak; azután két évre és jelenleg három, illetve négy évre ki-szélesítették.

Igazán nagyon szép, hogy a néptanítók magasabb kiképzetéséről így van gondoskodva, ezt mindenki helyesli is, csak volna mindehhez képest a tanító jutalmazva is Valaki azt vehetné szemünkre, hogy most a tanítók jobban vannak díjazva, mint valaha. Mi pedig arra azt válaszoljuk, mert a tapasztalás arra tanít minket, hogy ha a régi viszonyokat a maiakhoz hasonlítjuk úgy bizony sokkal rosszabban vagyunk vele, mint boldogult elődeink.

Tekintettel arra, hogy az élelmi cikkek, ruházat és mindennek ára roppantul fölemelkedett, a hivatalnokok és a középiskolai tanítók mind jobb fizetéshez jutottak, csak arra a szegény népiskolai tanítóra nem gondolt senki, őt örökkévaló inségre és nyomorúságra ítélték. Husz év előtt megadták neki a híres 300 frtot, de kevés kivétellel csak is papiroson — óh! papiroson, de türelmes vagy; — mert ha nem így volna, nem kellene a közoktatásügyi miniszternek azon fölötte örvendeztető nyilatkozatot tennie, hogy legelőbb gondoskodnunk kell, hogy az a 300 forint *valóságban* meglegyen. Ilyen érvénye van minálunk a szentesített törvénynek! És megint mikor is jön az a boldog pillanat, hogy az a 300 forint tényleg meglesz?! Ujra 20 évig fogunk várni és nyomorogni? Borzasztó!

Igazán, van-e azoknak az intező köröknek és uraknak szívük és némi könyörületük? Alig!

Valaha a fiatal embert a tanítói hivatásra különféle előnyök csábították, így rövidebb tanulmány és teljes felmentés a katonai szolgálat alól; most azonban egyik sem áll fenn és nem marad más a tanítói pályára lépő fiatal embernek, mint biztos kilátás a tartós nyomorúságra és más szenvedésekre

Valaha szegényebb sorsú ifju is léphetett a ta-

nítói pályára, jelenleg ehhez csakis gazdagabb szülők gyermekeinek van jussuk, mert a mostani népiskolai törvények szerint, a népiskola látogatásán kívül, legalább is 8 évig kell tanulnia, iskolát látogatnia, míg érett, okleveles lesz és 80 legszerencsésebb esetben, 300—400 forintos állomásra bevez.

Hogy a tehetősebbekből nagyon kevesen lesznek, a kik a fényes tanítói hivatalra lépni hajlandók volnának, nagyon is érthető; mert a kinek módjában áll 8 éven át, eltekintve a népiskolától, tanulni, hozzáadhat még 2—3 évet az egyetemi tanulmányok megszerzésére és 3—10-szer jövedelmezőbb állást biztosít magának, mint a minőt a népiskolai tanítás képes neki nyújtani.

Ha még hozzáadjuk azt a lehangoló és minden nemesebb, ideálisabb működéstől való visszartartoztatást, miszerint a népiskolai tanítóságnál a világ végezteig semmiféle előléptetésre és kitüntetésre no, pardon 50 év multán az ezüst érdemkeresztre, mint a portás vagy kocsis, számítani nem lehet, úgy nem tudom, melyik állással volna a népiskolai tanítói hivatás összehasonlítható!

A mint jelenleg a dolgok állanak, a népiskolai tanítói állás anyagilag véve, a legnyomorúságosabb; mert a néptanító, e tekintetben, alantabban áll egy közönséges napszámosnál. A napszámos napi fizetése legalább is 60 kr., reggeli, ozsonna; de kap 80 krt. 1 frt, 1 frt 20 krt, sőt többet is.

A 150, 200, 300 és 400 forint évi fizetéses tanítónál esik egy-egy napra 41, 54, 82 vagy 1 forint 9 kr.

És soknak annyija sincs! Tudnék olyanokból is előszámlálni, pedig oklevelesek!

Hanem hát a jó urak mindezen »rózsás« állapotoknál bizonyosan így okoskodnak: »Minden kenyérre akadnak fogak s így a népiskolai tanítóságra is! Ha egyik megy, jön helyébe tiz más; attól nem kell tartanunk«!

Lehet hogy igazuk van, hanem hogy fog azután a népoktatásügy nagy jelentőségével, kihatásával kinézni, az már más kérdés. Vagy az nekik mindegy?!

De hát ilyen böles szabályt miért nem alkalmaznak más hivataloknál is? Ilyen mód életbe léptetésénél nagyon sok »szakember« és »kitűnőség« akadna más állások betöltésénél is, meglehet hogy a tanítói karból is.

Arra a jó, mézes urak azt mondják nekünk: »Hallgassanak, ahhoz önök nem értenek«! De tévednek!

Bizony ilyen fényes gondolkodás mellett eljön nemsokára megint azon korszak, hol a *jóavaló* népiskolai tanítóknak lesz hiány, és ha a tanítók állását igazán jobb karba nem helyezik, úgy a néptanítói állásokat megint csak kiszolgált kaplárak, mesterséget folytatni nem akaró, vagy nem képes egyéniségek fogják betölteni. Vagy az már nem történik?! Semmi uj a nap alatt!

E pár sorban nem mondtam én semmi újat. Ezt már előttem is sokan, és pedig sokkal alaposabban, körülményesebben föltalálták Némelyek erre azt is fogják mondani, hogy ezek az elége-

detlen tanítók — fránya vigye el őket — nem tudnak másról, csakis az ő nyomoruságos helyzetükről beszélni, jajgatni és könyörögni.

Tudnánk mi másról is írni, hanem higgyék el nekünk, jó uraink, addig míg anyagi helyzetünkön úgy a hogy kell, segítve nem lesz, addig népoktatásunk ügye nem haladhat előre s mi ezért is, mert a népoktatásunk fejlődése és fejlesztése szívünkön fekszik, körülírhatlan inségünk, nyomoruságunk folytán nem szünhetünk meg könyörögni, panaszkodni, kérni, mert kimondhatlanul nagyon sokat tűrünk, szenvedünk.

Talán a tanítói fizetések rendezéséről szóló tjavaslat segítend rajtunk. Adná a jó Isten! Mert bizony a népiskolai tanítóság már nagyon sokat várt és remélt, de ha éhes gyomorral még tovább is kénytelen várni, tűrni, remélni, akkor bizony *lelkesülni* nem lesz képes! Bielek Károly

Irodalom és művészet.

— **Ajánlott könyvek:** »Szent Alajos élete« füzve 40 kr., vászonkötés aranymetszettel 70 kr. »Sz. Alajos iratai« füzve 40 kr. »Berchmans Sz. János élete« füzve 40 kr., vászonkötés aranymetszettel 80 kr. *Kempis Tamás négy könyve* »Krisztus követségéről« füzve 40 kr., félvászon 60 kr., vászon 70 kr., bőrkötés aranymetszettel 1 frt. »Jézus-társasági Szentek és Boldogok« oktató és imádságos könyv, vászonkötés aranymetszettel 1 frt, bőrkötés aranymetszettel 1 frt 30 kr., bőrkötés aranymetszettel és csattal 1 frt 40 kr. »A katolikus ifjúság imádságos könyve« vászonkötés 1 frt 10 kr., bőrkötés aranymetszettel és csattal 1 frt 70 kr., »Jézus szívem kívánsága« oktató és imádságos könyv, negyedik kiadás, vászonkötés 80 kr., bőrkötés aranymetszettel 1 frt 40 kr. — Megrendelhetők a *Jézus-társasági kalocsai kollegiumában*; az árak előzetes beküldése után bérmentve küldetnek.

VEGYESEK.

A koronázási jubileum és az iskolák. A lefolyt jubileumi ünnepélyekben hazánk iskolái is élénk részt vettek. A koronázás évfordulóját, mely amúgy is ünnep szokott lenni az iskolákban, mindenütt megünnepelték. Hazafias beszédek és szavaltatok hangzottak el az összes iskolák falai között, melyek hazaszeretetre és a király iránti hűségre buzdították a tanuló ifjúságot. Iskolából a templomba vonultak tanítók vezetése mellett, hol buzgón imádkoztak Felséges királyunk jólétéért.

A kultusz-budget tárgyalásából hozzuk még a következőket: *népnevelés* tételénél felszólaltak még *Okolicsányi* László, ki felelte szomorú körülménynek itéli, hogy népnevelési czélokra oly elenyészően csekély összeg áll a közoktatási kormány rendelkezésére; a kormánynak sokat kellene tenni a népnevelés terén, de nem teheti, mer nincs meg hozzá a szükséges anyagi eszköz. *Kőrösi Sándor* az egyetemi oktatás a magyar tanügy hegytetőjének mondta; szóló elismeri e hasonlat jogosultságát; de ennek elismerése mellett ismerje el a

kormányt azt is, hogy annak a hegytetőnek az alapját a népoktatás képezi, amelynek szilárdítása érdekében a kormánynak minden lehetőet elkövetni. — Felpanaszolja a néptanítók sanyaru helyzetét. Miután pedig a kormányban nincs meg a komoly szándék, hogy e kiváló bajon segítsen, a maga és elvbarátai nevében határozati javaslatot nyújt be, melyben arra kívánja utasítani, hogy már az 1893. évi költségvetési előirányzatba oly összeget vegyen fel, mely lehetővé teszi, hogy a tanítók fizetésének minimuma legalább 400 frtra emeltessék fel. — *Buschbach* a luth. iskolákat védte. A kormány felügyelhet, de ne tegye kezét rájuk. A protestáns iskolák nebánsvirágok, a kath. iskolákat elközösíteni azonban a liberalismus fogalmához tartozik. — *Madarász* J. pártolja O. h. javaslatát. — *Bartók* Lajos a népoktatás hiányaira reflektál. Már a tankönyvekben is sok a hiba. A tanítóképző intézetekben hiányos az oktatás. A németek dicsekedhetek azzal, hogy a tanítókkal verték meg a francziákat; s mi sanyaruan fizetett, tengedő, éhenhaló tanítókkal akarnánk csatát nyerni? — Ha nem gondoskodunk testi jólétükről, akkor nem fognak ők sem gondoskodhatni szellemi művelésükről és az új nemzedék helyes oktatásáról. — *Horváth Gy.* és *Horánszky N.* kéri Okolicsányit, hogy ne bocsássa szavazásra javaslatát, egyrészt mert hiszik hogy a kormány minden lehetőet megtesz a magyar kultúra érdekében, másrészt a kérdést a tanítói fizetések rendezése idején egész terjedelmében lehet megvitatni. Miután *Csáky* miniszter is igérte, hogy fel fogja emelni a népnevelésre szükséges összeget, O. visszavonta indítványát. A tételt azután elfogadták, s ezzel vége, volt a tanügyi vitának. Sovány volt nagyon!

A csurgói állami tanítóképezde áthelyezése Temesvárra. Hetek óta izgatottságban tartotta Csurgót és környékét a hír, hogy a kormány a csurgói képezdet Temesvárra helyezi át. E hírek csak megerősítésére szolgált a közoktatásügyi miniszternek Temesvár közönségéhez intézett rendelete. A temesvári képezde felállítása azóta ismét egy lépéssel előbbre haladt, a mennyiben a képezde felállításának költségeire Temesvár és Temesvármegye közönsége összesen hetven ezer frtot ajánlott fel. — Csurgó város képviselő-testülete is ülést tartott már, hogy ha az áthelyezés hírenek alapja van, a város részéről a szükséges lépéseket illetékes helyen megtehesse. A »territorialis áthelyezés« csak azokat nem győzte meg, kik tudják, hogy Dunántúl a két állami tanítóképezde inkább kevés mint sok, s hogy a csurgói képezde egyike az ország legnépesebb képezdeinek s aránylag majdnem a legkevesebbe kerül. Most ezen annyit izgatottságot, kombinációt okozó hírre vonatkozólag rendesen jól értesült helyről úgy tudósítják a csurgói »Iskolai Szemléte«, hogy e hírek kezdettől fogva semmi alapja sem volt, mert a csurgói képezde áthelyezése illetékes helyen szóba sem kerül.

Francia népoktatás. Erancziországban a tanítók és tanítónők száma 1872-ben 76.862 volt, most 106.247. Minden rendű nyilvános iskola volt

1872-ben 56.313, most van 67.351. A tanulók száma a mondott időtől fogva 3 millió 835.991-ről 4 millió 405.543-ra emelkedett. Más szóval 11.000 új iskola keletkezett s 600.000 gyermekkel több jár most iskolába. Az írni, olvasni nem tudók száma napról-napra fogy; jelenleg az ujonczoknak 90°/_o-a tud írni, olvasni. A népoktatás kiadásai 20 év alatt megkétszereződtek. Az elemi isk. kiadása 1872-ben 54 m. frank volt, most e kiadás 1892-ben 126 milliót tesz.

Humor. Az iskolából. »No Pali — szól az osztályfőnök — ugyan szépen viseli magát! iskolatársait hasba rugdossa...« — »Tanár úr becsületszavamra mondom, nem volt szándékom hasba rúgni Nem tehetek róla, hogy éppen akkor megfordult.«

Sternberg Ármin és Testvére

cs. és kir. szabad. hangszer-ipar

Budapest, VII, Kerepesi út 36.

Saját gyártmányu mindennemű hangszerek és azok kellekei és alkatrészei. Mindennemű hangszerek és zenélőművek javítása és hangolása szakszerű pontossággal eszközöltetik.

— Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. —
Harmonikáról külön árjegyzék kérendő.
Zongorák javítása és hangolása pontosan eszközöltetik.

MINIATUR-ARISTON

változtatható játéklapokkal és korlátlan műsorral. Ezen új találmányu hangszerrel minden előzetes tanulmány és zeneismeret nélkül száz meg száz tetszés szerinti zenedarabot lehet játszani.

Ára 8 frt 50 kr., a kótalapok dbja 25 kr.
Megrendelések az árak előleges beküldése mellett vagy utánvétellel fogantositatnak.

Harmonium-különlegességek nagy választékban.
Legalkalmasabb az énekhar vezetésére a MINIATUR-HARMONIUM.

Ifj. NAGEL OTTÓ könyvkereskedésében

BUDAPEST, Muzeum-körút (a Nemzeti színház bérházában)

zárvizsgára alkalmas jutalomkönyvek kaphatók:

Nyolczadrétü ifjuságirat 11-14 éveseknek.

A NAGY VILÁG.

Ismeretterjesztő és mulattató olvasmányok, földrajzi és természettudományi alapon.

Irtta: **MAGYARY FERENCZ.**

Számos képpel. Ára kötve 1 frt 20 kr.